

систематичної роботи з правового виховання ми вбачаємо у встановленні тісної взаємодії з батьками вихованців та у домовленості з ними щодо єдності вимог, спільності методів впливу та способів навчання та виховання дітей в дитячому садку і родинному колі.

Список використаних джерел:

1. Гавриліна С. Ю. *Безпека вашого малюка* / С. Ю. Гавриліна, Н. Г. Кутявина, І. К. Топоркова, С. А. Щербина. – Ярославль: «Академія розвитку», 1997. – 160 с.
2. Доронова Т. *Захист прав та гідності дитини в дошкільному закладі і в сім'ї* / Т. Доронова // *Дошкільне виховання*. – 2001. – № 8. – С.6–9.
3. Козлова С. А. *Нравственное и трудовое воспитание дошкольников: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений* / С. А. Козлова, Н. К. Ледовских, В. Д. Калишенко и др. – М.: «Академия», 2002. – 192 с.
4. *Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності [Електронний ресурс]* – Режим доступу: http://education.km.ua/uploads/Концепція_громадянського_виховання.doc
5. Луб'янова А. *Програмно-методичне забезпечення правового виховання дітей старшого дошкільного віку* / А. Луб'янова // *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. – 2013. – № 4. – С. 93–99.

Манжелій Н.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО СПІВПРАЦІ З СІМ'ЄЮ

У статті розглядається підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками. Акцентовується увага на готовності до професійної діяльності як інтегральній якості особистості педагога. Зазначені навчальні дисципліни, які сприяють професійній підготовці до співпраці майбутніх фахівців з сім'ями дошкільників.

Постановка проблеми. Стан суспільства, оновлення усіх сфер його соціального та духовного життя, модернізація системи вищої освіти України передбачають якісно нову підготовку педагога ХХІ століття у галузі дошкільної освіти. Сучасний вихователь дітей дошкільного віку – це професіонал, який орієнтується у наукових досягненнях, в інноваціях, володіє різними технологіями розвитку, навчання і виховання дітей, здатний до саморозвитку, самовдосконалення, самомоделювання у різних сферах життєдіяльності, в тому числі і професійній. Необхідність покращення теоретичної і практичної підготовки студентів в педагогічних вищих навчальних закладах зумовлена реформуванням змісту дошкільної освіти, поглядом на дитину, як найвищу цінність, що орієнтує вихователів використовувати у педагогічній практиці нові методи, засоби, технології навчання і виховання.

Сучасна сім'я розвивається в умовах якісно нової суперечливої суспільної ситуації. З одного боку, спостерігається поворот суспільства до проблем сім'ї, розробляються і реалізуються комплексні цільові програми по зміцненню і підвищенню її значущості у вихованні дітей. З іншого – спостерігаються процеси, які призводять до загострення сімейних проблем. Це, перш за все, падіння життєвого рівня більшості сімей, вирішення проблем економічного, а часом і фізичного виживання, посилило соціальну тенденцію самоусунення багатьох батьків від вирішення питань виховання і особистісного розвитку дитини. Тому, у складних умовах сьогодення сім'ї потрібна систематична і кваліфікована допомога з боку дошкільного закладу освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми удосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах безперервної освіти, різних аспектів професійного становлення майбутнього вихователя присвячені дослідження таких вчених як: Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Є. Вільчковський, Н. Гавриш, В. Лисенко, М. Машовець, Т. Поніманська, Г. Сухорукова та ін.

Актуальні питання загальної проблеми взаємозв'язку сім'ї і дитячого садка у формуванні особистості дитини висвітлено у працях Ю. Грицай, Л. Загик, В. Іванової, В. Котирло, Т. Кравченко, Н. Кот, С. Ладивір, Т. Маркової, Л. Островської, Н. Старченко, Т. Пагути, В. Шинкаренко. Підготовку вихователя до роботи з різними типами сімей розкривають у своїх роботах Т. Гущина, Н. Давидова, О. Семенов, І. Трубавіна, Н. Усманова, Т. Шульга та ін.

Мета статті – висвітлення окремих теоретико-практичних засад професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи з сім'єю.

Виклад основного матеріалу. Підготовка вихователя до успішного вирішення професійно значущих проблем неможлива без урахування запитів сучасної сім'ї. Аналіз наукових праць провідних українських та зарубіжних дослідників доводить, що вплив сім'ї на виховання дитини є вирішальним, а для ефективного її розвитку педагогічний колектив та родина мають постійно взаємодіяти. Необхідність гармонізації родинного і дошкільного виховання потребує внесення змін у процес підготовки майбутніх вихователів до співпраці з батьками відповідно до сучасних умов розвитку нашого суспільства [5, с.107].

Плануючи зміст, основні форми і методи професійної підготовки майбутнього вихователя, важливо орієнтуватися на специфіку організації роботи з батьками дошкільників, яка має здійснюватись за такими основними напрямками: вивчення сімей дітей, їх виховного потенціалу; включення батьків, усіх дорослих членів родини у навчально-виховний процес як рівноправних учасників, інтеграція зусиль і гармонізація взаємин педагогічного колективу та батьківської громадськості в

створенні сприятливих умов для ефективної роботи освітнього закладу; формування педагогічної культури сучасної сім'ї та допомога батькам в їх психолого-педагогічній самоосвіті; корекція виховної діяльності родин з ознаками сімейного неблагополуччя [2, с.91].

Система підготовки студентів педагогічного вищого навчального закладу до взаємодії з сучасною сім'єю має на меті надати майбутнім вихователям систематизовані знання про специфіку організації виховного педагогічного процесу, технології постановки та здійснення виховних цілей, засобів щодо роботи з сім'ями різних типів для покращення сімейного виховання, якості співробітництва та взаєморозуміння з батьками дошкільників. Зміст роботи з означеної проблеми спрямований на те, щоб ознайомити студентів з особливостями сучасних українських сімей, їх виховним потенціалом; переконати у важливій ролі сім'ї, родини у вирішенні завдань формування гармонійно розвиненої особистості дошкільника; проаналізувати провідні напрями педагогічної діяльності, спрямованої на взаємодію з батьками дітей та створення оптимальних умов для успішної соціалізації особистості; озброїти різноманітними методиками вивчення сімей, сучасними доцільними формами та інтерактивними методами роботи з родинами вихованців; виховувати у студентів культуру спілкування у процесі взаємодії з батьками.

Аналіз педагогічного досвіду показує, що у процесі практичної діяльності молодих вихователів часто простежуються певні труднощі у взаємодії з батьками дошкільників:

- труднощі, пов'язані з переорієнтацією ведучої діяльності з пізнавальної на комунікативну;
- комунікативний бар'єр, пов'язаний із різницею у віці між молодим спеціалістом та батьками;
- недостатність практичних умінь в організації заходів та доборі засобів педагогічної взаємодії [4, с. 46].

Як показують дослідження науковців щодо сучасного стану виховання дітей в сім'ях, існує велика кількість актуальних педагогічних проблем, до яких відносять: відсутність стратегії та послідовності в методах і принципах виховання, недостатність педагогічної культури, проблеми первинної соціалізації дитини та усвідомлення батьками співвідношення природи і виховання кожної особистості, нестабільність емоцій сімейного спілкування, вплив інформативного кола та індустрії розваг на життя сім'ї тощо. Складність таких педагогічних проблем та невміння знайти правильні рішення призводять до численних батьківських помилок. Їх причини полягають у нездатності батьків до самокритики, відсутності знань, навичок і вмінь з догляду та виховання, спілкування з дітьми різного віку; нерозумінні того фактора, що саме сім'я та спілкування в ній, яке слугує не тільки

своєрідним фоном усієї життєдіяльності, а й провідним засобом виховання дітей, є найважливішими чинниками формування особистості [5, с. 107].

Об'єктивна складність процесу сімейного виховання породжує реально існуючі труднощі виховної діяльності, які в свою чергу виступають як умови та обставини, що потребують певних зусиль для їх подолання. Важливою умовою успішного виховання дитини є узгоджена діяльність, взаємодія дошкільного закладу і сім'ї. Налагодження тісної співпраці педагога з батьками, яка ґрунтується на рівноправності та повазі – важлива функція у педагогічній діяльності вихователя, яка покликана забезпечити оптимальні умови гармонійного розвитку дитини.

Підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до взаємодії з сучасною сім'єю є структурним елементом професійної підготовки, а її результатом є професійна готовність. Проведений теоретичний аналіз педагогічної літератури дозволив визначити професійно-педагогічну підготовку вихователя до роботи з сім'єю як підсистему професійної підготовки в навчально-виховному процесі вищого педагогічного навчального закладу, яка складається із взаємопов'язаних і взаємодіючих компонентів, що забезпечують готовність студента до роботи з батьками дошкільників [2, с. 92].

У зв'язку з цим стає очевидною необхідністю формування професійної готовності студентів до взаємодії з сучасною сім'єю. Тому одним із основних напрямів підготовки майбутніх вихователів має стати спеціально організоване навчання їх осмисленому плануванню своєї професійно-педагогічної діяльності, а також переорієнтація цілей і завдань педагогічної практики та технології педагогічної взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї у нових умовах.

Аналіз сучасних педагогічних досліджень дозволяє визначити професійну готовність студентів педагогічних вищих навчальних закладів до роботи з сучасною сім'єю як «складне інтегративне новоутворення особистості, яке є метою і результатом професійної підготовки, відображає єдність ціннісно-сміслового, когнітивного, технологічного, дослідницького компонентів і проявляється в їх професійній активності» [3, с. 75].

Поняття готовності розглядається різними авторами не ідентично: як наявність спроможності, як якість особистості, як частковий ситуативний стан, як відношення; як особливий психічний стан, наявність у суб'єкта образу структури визначеної дії та постійної спрямованості свідомості на його виконання. Більшість авторів схильні до того, що зміст і структура готовності особистості до праці визначається вимогами до діяльності (її видів), до психологічних процесів, стану, досвіду і властивостей особистості.

Готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності розглядається як інтегративна якість особистості з позитивною мотивацією, зі стійкими моральними цінностями, міцними знаннями і уміннями, що дає творчо підходити до вирішення професійних завдань та критично оцінювати власні дії. Це цілісне, складне особистісне утворення, інтегративна властивість особистості, що забезпечує високий результат взаємодії навчального закладу з батьками учнів та включає професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психофізіологічної, емоційно-вольової сфер особистості, професійні знання, уміння і прагнення працювати з батьками дітей у сучасних умовах, самооцінку та педагогічну культуру [4, с. 46].

Професійна готовність до педагогічної діяльності виступає як складне інтегральне утворення структури особистості спеціаліста, яке дозволяє свідчити про якість професійної підготовки, сформованості професійних знань, умінь, навичок, соціально-психологічну схильність до роботи з дітьми. Показники професійної готовності виступають як сукупність внутрішніх умов, що впливають на процес професійної адаптації в часовому, змістовому, організаційному, результативному аспектах; створюють підґрунтя успішності входження в педагогічну роботу; дозволяють формулювати критерії та рівні адаптованості фахівця, визначають напрями та зміст адаптаційної роботи.

Аналіз концепцій професійної готовності педагогів до педагогічної діяльності свідчить, що у визначенні готовності майбутнього педагога потрібно виходити зі специфіки роботи в дошкільному навчальному закладі та особливостей організації і здійснення взаємодії з сучасною сім'єю. Відомо, що координація взаємодії між вихователем та батьками має здійснюватися педагогом. Від того, як організована і проводиться робота з батьками дошкільників, значною мірою залежить успішність процесу навчання і виховання дітей. Встановлення і підтримання педагогічної взаємодії «діти-батьки-вихователі» важливо здійснювати на принципах взаємоповаги, довіри, відповідальності та рівноправного партнерства. Основою такої взаємодії має стати єдність у ставленні до дитини як до найвищої цінності [1, с. 42].

Підготовка майбутніх вихователів – це складний і багатоаспектний процес. Вивчення дисциплін педагогічного циклу дозволяє студентам здобути не тільки теоретичні знання, а й практичні уміння та навички організації навчально-виховного процесу, знання і вміння стосовно реалізації різноманітних форм та методів взаємодії педагога і батьків. Багатоаспектні проблеми «дошкільний навчальний заклад – сім'я» та питання формування готовності майбутніх вихователів до роботи з батьками допомагають вирішувати психолого-педагогічні дисципліни. З цього навчального року студенти спеціальності «Дошкільна освіта» отримують спеціалізацію «Сімейне

виховання». У зміст професійної підготовки включено предмети: «Сімейне і суспільне виховання дошкільників у зарубіжних країнах», «Педагогіка сімейного виховання», «Організація і проведення сімейного дозвілля», «Інновації сімейного виховання», «Технології соціально-педагогічної роботи з сім'єю».

Значне місце у системі цілеспрямованої підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з сучасною сім'єю належить курсу «Педагогіка сімейного виховання», який сприяє розвитку у студентів професійного інтересу до проблем виховання дитини в сім'ї, усвідомлення важливості та необхідності для формування особистості дитини повноцінної родини, вивчення психолого-педагогічних основ сімейного виховання, тенденцій виховання дитини у сучасній сім'ї та формуванню вмінь організовувати освітньо-виховну діяльність з дитиною та її родиною на основі особистісно-орієнтованої моделі взаємодії з ними.

Курс «Педагогіка сімейного виховання» має на меті розширити знання студентів з питань родинно-сімейного виховання, підготувати їх до свідомого виконання батьківських функцій та вміння працювати з батьками з метою підвищення їх педагогічної культури та готовності до батьківства, виховання правильного та відповідального ставлення до виховання дітей, попередження та уникнення можливих помилок і недоліків у процесі сімейного виховання. У навчальному курсі розглядаються вітчизняні та зарубіжні моделі сімейного виховання та підготовки батьків до виконання батьківських функцій, що дає можливість формувати у студентів аналітичне мислення та самостійне розуміння явищ цього процесу. Значна увага приділяється активізації творчого потенціалу студентів.

У процесі проведення практичних занять студенти вчаться аналізувати та оцінювати виховний потенціал сім'ї, добирати ефективні форми і методи виховання дітей в умовах родини; розробляти власні технології індивідуального виховання на основі знань про психолого-педагогічні особливості дітей різного віку, здійснювати консультування батьків з проблем сімейного виховання. Широко використовуються дискусії з різноманітних проблем сімейного виховання, засідання круглих столів, обговорення педагогічних ситуацій, моделювання; студенти готують доповіді, виступи, поради, пам'ятки для батьків.

Висновки. Отже, дбаючи про ефективну взаємодію з батьками, майбутній вихователь повинен враховувати важливість певних чинників при організації роботи з сучасною сім'єю: запрошення батьків до співробітництва; дотримання позиції рівноправності; визнання важливості батьків у співпраці; вияв любові, захопленості їх дитиною; пошук нових форм співпраці; використання засобів, спрямованих на підвищення авторитету батьків; довіра до виховних можливостей батьків, підвищення рівня їх педагогічної культури й активності у

вихованні; життєстверджуючий, мажорний настрій при розв'язанні проблем виховання, опора на позитивні риси дитини, орієнтація на успішний розвиток особистості.

Список використаних джерел:

1. Герасименко О. *Співпраця: школа і сім'я* / О. Герасименко // *Сучасна школа України*. – 2013. – №2. – С. 42.
2. Давыдова Н. *Система подготовки студентов педагогического вуза к взаимодействию с семьей* / Н. Давыдова // *Дошкольное воспитание*. – 2011. – №2. – С. 89–94.
3. Мозоль В. В. *Робота з батьками у школі: теорія і практика* /В.В.Мозоль // *Початкове навчання та виховання*. – 2014.– №9.– №25-26.– С.21
4. Попова И. *Современные модели взаимодействия образовательного учреждения с семьей* / И. Попова, Л. Малина // *Воспитательная работа в школе*. – 2014. – №6. – С. 75.
5. Семенюк І. *Система роботи з батьками* / І. Семенюк // *Директор школи*. – 2013. – №22. – С. 46.
6. Ткач Л. *Научимся понимать ребенка* / Л. Ткач // *Дошкольное воспитание*. – 2010. – №4. – С.106–110.

Пасічніченко А.В., Ковалевська Н.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті проаналізовано специфіку соціальної тривожності. Визначено особливості її впливу на особистісний розвиток дитини дошкільного віку, становлення міжособистісних контактів.

В умовах нестабільного сьогодення з його соціально-економічними негараздами, ростом насилля у суспільстві все частіше розвиток дитини супроводжується переживаннями негативної модальності і, перш за все, високою тривожністю, що дисгармонізує становлення особистості. Тривожність, як своєрідний емоційний стан, по-різному відображається на життєдіяльності людини. Найчастіші результат цього впливу негативний. Разом з тим, він особливим чином впливає на її емоційну сферу. Серед негативних переживань людини соціальна тривожність займає особливе місце, часто вона призводить до зниження працездатності, до труднощів у спілкуванні.

У витоків аналізу цього явища стоять такі дослідники, як Дж. Браун, А. Валлон, К. Левін, Х.Ліделла, В. Мясищев, Н. Міллер, К. Хорні, П Фресс, Р. Шульц, П.М.Якобсон. У наукових дослідженнях тривожність розглядають як явище, що виникає вже у ході самого процесу народження і отримує подальший розвиток під впливом